

2.4.20-22

Η προσφώνηση του Κλεοκρίτου

ΚΕΙΜΕΝΟ

4.20 Κλεόκριτος δὲ
ὁ τῶν μυστῶν κῆρυξ,
μάλ' εὖφωνος ὢν,
κατασιωπησάμενος ἔλεξεν·
«Ἄνδρες πολῖται, τί ἡμᾶς ἐξελαύνετε;
τί ἀποκτεῖναι θούλεσθε;
Ἥμεῖς γὰρ ὑμᾶς πώποτε
ἐποιήσαμεν κακὸν μὲν οὐδέν,
μετεσχέκαμεν δὲ ὑμῖν
καὶ ἱερῶν τῶν σεμνοτάτων καὶ θυσιῶν
καὶ ἐορτῶν τῶν καλλίστων,
καὶ συγχορευταὶ καὶ συμφοιτηταὶ γεγενήμεθα
καὶ συστρατιῶται,
καὶ πολλὰ μεθ' ὑμῶν κινδυνεύκαμεν
καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν
ὑπὲρ τῆς κοινῆς ἀμφοτέρων ἡμῶν σωτηρίας τε
καὶ ἐλευθερίας.

4.21 Πρὸς θεῶν πατρῶων καὶ μητρῶων
καὶ συγγενείας
καὶ κηδεστίας καὶ ἐταιρίας,
πάντων γὰρ τούτων πολλοὶ κοινωνοῦμεν ἀλλήλοις,
αἰδούμενοι καὶ θεοὺς καὶ ἀνθρώπους
παύσασθε ἀμαρτάνοντες εἰς τὴν πατρίδα,
καὶ μὴ πείθεσθε τοῖς ἀνοσιωτάτοις τριάκοντα,
οἳ ἰδίων κερδῶν ἕνεκα
ὀλίγου δεῖν ἀπεκτόνασιν ἐν ὀκτῶ μηνὶν
πλείους Ἀθηναίων
ἢ πάντες Πελοποννήσιοι δέκα ἔτη
πολεμοῦντες.

4.22 ἐξὸν δ' ἡμῖν ἐν εἰρήνῃ
πολιτεύεσθαι,
οὔτοι ἡμῖν πρὸς ἀλλήλους παρέχουσιν
τὸν πάντων αἰσχιστόν τε καὶ χαλεπώτατον

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Ο Κλεόκριτος,
ο κήρυκας των μνημένων (στα Ελευσίνια μυστήρια),
ο οποίος είχε δυνατή φωνή,
αφού επέβαλε σιωπή, μίλησε:
«Συμπολίτες μου, γιατί μας εκδιώκετε;
Γιατί θέλετε να μας σκοτώσετε;
Γιατί εμεῖς αφενός ποτέ ως τώρα
δεν σας προξενήσαμε κανένα κακό,
αφετέρου έχουμε λάβει μαζί σας μέρος
και στις πιο σεβαστές ιερές συνήθειες και θυσίες
και στις ωραιότερες γιορτές
και έχουμε γίνει συγχορευτές και συσπουδαστές
και συστρατιῶτες σας
και μαζί σας έχουμε κινδυνεύσει πολλές φορές
και στην ξηρά και στη θάλασσα
για χάρη της κοινῆς μας σωτηρίας
και ἐλευθερίας.

Στο όνομα των θεῶν των πατέρων και μητέρων μας
και στο όνομα της συγγένειάς μας εξ αίματος
και εξ αγχιστείας και των συλλόγων μας
—γιατί πολλοί από μας αυτά τα έχουμε κοινά—,
σεβόμενοι και θεοὺς και ἀνθρώπους,
σταματήστε να προξενείτε ζημιὰ στην πατρίδα
και μην υπακούτε στους ανοσιότατους Τριάκοντα,
οι οποίοι λόγω προσωπικῶν συμφερόντων
παρά λίγο να φονεύσουν μέσα σε οκτῶ μήνες
περισσότερους Αθηναίους
απ' όσους ὅλοι οι Πελοποννήσιοι μαζί ἐπὶ δέκα χρόνια
πολέμου.

Αν και ήταν δυνατό σε μας να ζούμε ειρηνικά
ως ἐλεύθεροι πολίτες,
αυτοὶ ξεκίνησαν μεταξύ μας
τον χειρότερο και τον δυσχερέστερο

*καὶ ἀνοσιώτατον
καὶ ἔχθιστον καὶ θεοῖς καὶ ἀνθρώποις
πόλεμον.
Ἀλλ' εὖ γε μέντοι ἐπίστασθε
ὅτι καὶ τῶν νῦν ὑφ' ἡμῶν ἀποθανόντων
οὐ μόνον ὑμεῖς ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς
ἔστιν οὕς
πολλὰ κατεδακρύσαμεν.
Ὁ μὲν τοιαῦτα ἔλεγεν·
οἱ δὲ λοιποὶ ἄρχοντες
καὶ διὰ τὸ τοιαῦτα προσακούειν
τοὺς μεθ' αὐτῶν ἀπήγαγον εἰς τὸ ἄστυ.*

και τον πιο ανόσιο
και τον πιο μισητό για θεούς και ανθρώπους
εμφύλιο πόλεμο.
Όμως να ξέρετε
ὅτι για όσους σήμερα σκοτώσαμε
ὄχι μόνον εσεῖς ἀλλὰ και εμεῖς
—για κάποιους απ' αυτούς—
χύσαμε πολλά δάκρυα».·
Ο κήρυκας ἔτσι περίπου μίλησε·
οι υπόλοιποι αρχηγοί
και εξαιτίας του ὅτι ἀκούγαν τέτοιου εἶδους πράγματα
οδήγησαν τους στρατιώτες τους πάλι πίσω στην Αθήνα.

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

Μετά τη νίκη των δημοκρατικών έχουν δημιουργηθεί ευνοϊκές προϋποθέσεις για τη συμφιλίωση των δύο αντιπάλων. Προς την κατεύθυνση αυτή κινείται και ο Κλεόκριτος, ο κήρυκας των μυημένων στα Ελευσίνια μυστήρια, με την εκφώνηση ενός σύντομου λόγου προς τους ολιγαρχικούς. Απευθυνόμενος σε αυτούς, θέτει δύο ερωτήματα: για ποιον λόγο τούς εξορίζουν από την πατρίδα τους και για ποιον λόγο θέλουν να τους σκοτώσουν;

Στη συνέχεια του λόγου του ο Κλεόκριτος προσπαθεί να συγκινήσει τους ολιγαρχικούς με επιχειρήματα ψυχολογικού και συναισθηματικού χαρακτήρα, καθώς τους θυμίζει τους δεσμούς που ενώνουν όλους τους πολίτες της Αθήνας, ανεξάρτητα από το αν εντάσσονται στην παράταξη των δημοκρατικών ή των ολιγαρχικών. Αναφέρει ότι οι δημοκρατικοί δεν καταδίωξαν ποτέ κανέναν ολιγαρχικό και αναφέρεται στην κοινή τους συμμετοχή σε θρησκευτικές τελετές, θυσίες και γιορτές, σε κοινωνικές και πολιτιστικές εκδηλώσεις, στην εκπαιδευτική ζωή της πόλης, στον αθηναϊκό στρατό και στόλο και στις κοινές προσπάθειες για την αντιμετώπιση των κινδύνων της πατρίδας

Συνεχίζοντας τον λόγο του ο Κλεόκριτος και προκειμένου να επιτύχει τη συμφιλίωση των δύο αντιμαχόμενων πλευρών, επικαλέστηκε τους θεούς που προστάτευαν τις οικογένειές τους, τη συγγένεια εξ αίματος ή εξ αγχιστείας που συνέδεε πολλούς δημοκρατικούς και ολιγαρχικούς μεταξύ τους, καθώς και τις φιλικές και συντροφικές σχέσεις που είχαν αναπτυχθεί σε πολλούς από αυτούς μέσα από τη συμμετοχή τους σε τοπικούς συλλόγους, οι οποίοι ονομάζονταν έταιρίαι. Επίσης, επικαλέστηκε τον σεβασμό που έπρεπε να δείχνουν όλοι απέναντι σε θεούς και ανθρώπους.

Ο Κλεόκριτος συμβουλεύει τους ολιγαρχικούς να σταματήσουν να βλάπτουν την πατρίδα τους και να μην υπακούν ούτε να εμπιστεύονται τους Τριάκοντα. Προκειμένου να τους πείσει, τους υπενθυμίζει τις αυθαιρεσίες των Τριάκοντα, αναφέροντας ότι αυτοί ήταν υπεύθυνοι για πάρα πολλούς θανάτους Αθηναίων και μετοίκων στο διάστημα των οκτώ μηνών που βρίσκονταν στην εξουσία, με μοναδικό σκοπό να οικειοποιηθούν τις περιουσίες τους. Τονίζει ότι έφτασαν σε σημείο να σκοτώσουν περισσότερους ακόμα και από αυτούς που σκοτώθηκαν κατά τη διάρκεια του δεκαετούς Δεκελεικού πολέμου (413-404 π.Χ.) από τους Πελοποννησίους. Άλλωστε, οι Τριάκοντα ήταν υπεύθυνοι για τον ανοσιώτατο και απεχθέστατο σε θεούς και ανθρώπους εμφύλιο πόλεμο στην Αθήνα. Τους συμβουλεύει, λοιπόν, να τους εγκαταλείψουν από σεβασμό σε θεούς και ανθρώπους, και τους επισημαίνει ότι οι δημοκρατικοί δεν είναι στην πραγματικότητα εχθροί τους, αφού τους συμπονούν και θρηνούν μαζί τους για τα θύματα του πολέμου.

Ο Κλεόκριτος, προκειμένου να επιτύχει τη συμφιλίωση των δύο αντιμαχόμενων πλευρών, καταφεύγει σε προτροπές, με τις οποίες εξωτερικεύει τον πόνο του για το χθες και την αγωνία του για το αύριο. Ο λόγος του είναι σύντομος, επικριτικός και δηκτικός για τη συμπεριφορά και τις αυθαιρεσίες των Τριάκοντα. Διαπνέεται από ευσέβεια και θρησκευτικότητα, είναι γεμάτος πάθος και παράπονο και προτείνει ένα τέλος στο αιματοκύλισμα, αναφέροντας τους ακατάλυτους δεσμούς που τους ενώνουν και αποκαλύπτοντας ότι στις καλές της στιγμές η αρχαία κοινωνία είναι μια πραγματική «κοινωνία πολιτών».

Μετά την ήττα που υπέστησαν οι ολιγαρχικοί από τους δημοκρατικούς στη Μουνιχία, άκουγαν από τη μεριά των δημοκρατικών λόγους παρόμοιους με του Κλεοκρίτου. Επειδή οι αρχηγοί των ολιγαρχικών που είχαν επιζήσει από τη μάχη φοβήθηκαν μήπως οι στρατιώτες τους επηρεαστούν από τα λόγια αυτά και αρχίσει να επικρατεί αναταραχή και απειθαρχία στο στρατόπεδό τους, τους συγκέντρωσαν και τους οδήγησαν πίσω στην Αθήνα.